

לכה את עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקסו
ערש"ק פרשת וילך ה'תשע"ז

הכהנים בני לוי - כהנים או לויים?

בין "בהמצאו" ל"בהיותו קרוב"

בגדרי מצות הקהל וכתיבת ס"ת

בעיות עולמיות או חשבון נפש אישי?

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת וילך, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקסו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה מקרא אני דורש

"הכהנים בני לוי" – כהנים או לויים?

מה מחדש רש"י בכתבו "נתנה לבני שבטו", הרי מפורש בכתוב שנתנה ל"בני לוי"? / מי היו נציגי שבט לוי לקבל את התורה ממשה רבינו? / ביאור בדברי רש"י על "הכהנים בני לוי" וישוב לכמה קושיות בל' הכתוב "הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה'"

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 315 ואילך)

ח פנינים ☞ עיונים וביאורים קצרים

ט יינה של תורה

קרבת השי"ת כאב לבניו

"לדרוש" בעת "הימצאו", ו"לקרוא" – "בהיותו קרוב" / אהבת השי"ת לישראל – כאב ל"תינוק קטן" / אהבה גלויה גם כשאין ראויים לכך / לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 200 ואילך)

יב פנינים ☞ דרוש ואגדה

יד חידושי סוגיות

בגדרי מצות הקהל וכתובת ס"ת

יבאר ע"פ דברי הראשונים דתוכן מצוות אלו כללי יותר מכל המצוות, ומשמעות הדבר לדיני מצוות אלו בהלכה

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 187 ואילך)

יח תורת חיים

בעיות עולמיות או חשבון נפש אישי?

יט מעשה רב

"פתיחת הצינור" ע"י הרבנית דבורה לאה

כ דרכי החסידות

חיפוקי מדרגות בלימודה של הנשמה

לקראת שבת

כה

בחינת המלכות למעלה מלהיות מקור לעולמות, ובשרש הראשון זוהי מדרגת מלכות דאין-סוף שלפני הצמצום, שאין העולמות תופסים מקום שם. ומדרגה זו קיימת גם לאחר הצמצום כיון שהצמצום הוא רק לעיני הנבראים ולא לגבי מלכות דאין-סוף],

... וכאשר מתבונן בזה בהעמקת הדעת. דהעמקת הדעת הרי גורם שהדבר מצטייר אצלו ונרגש אצלו הענין. ולזאת כאשר מרגיש בנפשו איך שבחי' גדולת ורוממות עצמותו ית' הוא בגילוי ממש למטה, תפול עליו יראה ופחד שיתבטל כל מציאותו לגמרי מכל וכל. כי לגבי עצמות אור אין-סוף הרי אינו תופס מקום כלל. והעיקר הוא מצד עצם גדולתו ורוממותו ית'. וכמו עד"מ בראית גדולת ורוממות המלך כנ"ל (הרי עיקר היראה הוא מה שעצם גדולת ורוממות המלך גורם יראה). הנה כמו-כן יובן דכאשר מרגיש עצם גדולת ורוממות האין-סוף ב"ה נופל עליו היראה בבחינת ביטול במציאות כו'.

והוא ע"ד דוגמא דלעתיד דכתיב "ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאונו". וכמו שאנו מבקשים בראש השנה "ובכן תן פחדך הוי' אלקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת", דזה דכולם יהיו אגודה אחת דואגודתו על ארץ יסדה בקיום התורה והמצות, יהי' ההתאחדות מפני יראת ה'. דהיינו שיהי' בחינת היראה שמצד בחינת פנימיות המלוכה בחינת רוממות המלוכה.

(ספר המאמרים תש"ח עמ' 138 ואילך)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

"הכהנים בני לוי" – כהנים או לויים?

מה מחדש רש"י בכתבו "נתנה לבני שבטו", הרי מפורש בכתוב שנתנה ל"בני לוי"? / מי היו נציגי שבט לוי לקבל את התורה ממשה רבינו? / ביאור בדברי רש"י על "הכהנים בני לוי" וישוב לכמה קושיות בל' הכתוב "הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה'"

"ויכתוב משה את התורה הזאת, ויתנה אל הכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה', ואל כל זקני ישראל" (פרשתנו לא, ט). ובפירושו רש"י: **"כשנגמרה כולֹּה נתנה לבני שבטו"**.

והנה, מה שכתב רש"י "כשנגמרה כולֹּה" – בא לחדש בזה אשר משה נתן את ספר התורה **שלא**, כולל הפרשיות שלאחר פרשה זו (כמ"ש המפרשים, ראה גו"א ס' זכרון (בפי' הא') וחי' ופי' מהרי"ק כאן);

אך מה שהמשיך וכתב "נתנה לבני שבטו" – צ"ע, שהרי מפורש הוא בכתוב גופא: **"ויתנה אל הכהנים בני לוי"**, ומאי קמ"ל רש"י?!

ב. ויובן בהקדים:

הכתוב דידן לכאורה מוקשה הוא, כי מתחיל ואומר **"הכהנים בני לוי"** – ומשמע שכוונתו היא דוקא **להכהנים** שמשבט לוי (ולא לכללות השבט); אמנם מיד לאחר מכן ממשיך **"הנושאים את ארון ברית ה'"** שזה הי' מתפקידם (לא של הכהנים, אלא) של **הלויים בני קהת**, שעליהם נאמר (נשא ז, ט) **"כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאור"**.

הנה כמו-כן יובן בעבודה דיש ב' בחי' יראה:

הא' הוא מה שכתוב **"יראו מה' כל הארץ"**, דכתיב **"מה'"** ולא **"את ה'"**. והיינו דמהות ביטול זה אינו בבחינת ביטול במציאות כי-אם ביטול היש לבד. ויראה זו באה על-ידי ההתבוננות, וההתבוננות המביאה את היראה היא כמ"ש אחר-כך **"כי הוא אמר ויהי"**.

והיינו שמתבונן בבריאת והתהוות העולמות ד"כרוך שאמר והי' העולם" וכמאמר **"לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו כ"א במא' ורוח פיו"**. והיינו דבמאמר א' נבראו כל העולמות, שממאמר א' נעשה ריבוי נבראים כו'. והוא הכח והיכולת ית' בהבריאה שבמאמר אחד נבראו כל העולמות שנעשה ריבוי נבראים. וכמ"ש **"מה רבו מעשיך ה'"** ריבוי מיני הנבראים. דלכד זאת דבמין אחד הרי יש בו ריבוי גדול מאד, הנה עוד זאת ריבוי המינים ממינים שונים בכללות הדומם-צומם-חי-מדבר. ו"מה גדלו מעשיך ה'" הם הנבראים הגדולים כמו שמש ירח וכוכבים. שעל-ידי ההתבוננות בכל זה הרי נופל עליו יראה ופחד.

וכמ"ש **"כי אראה שמך מעשי אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת"**. ואיתא בספרים דההסתכלות בטוהר השמים היא סגולה ליראת שמים. וכתוב **"שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה כו'"**.

ובפרט כאשר מתבונן בהעדר תפיסת הנבראים שאינם תופסים מקום לגבי האלקות. שהרי כל העולמות והנבראים כלולים במאמר א' הכולל כולם. הרי-זה גורם התגברות היראה ביותר,

ועם-כל-זה הנה הביטול הנעשה מיראה זו אין זה בבחינת ביטול במציאות לגמרי כו', כי הרי האלקות המהוה ומחי' עולמות יש לו ערך ושייכות אל העולמות. ואם-כן אי אפשר לומר שאין העולמות תופסים מקום כלל. דמאחר שהאור וחיות אלקי מחי' אותם, הרי הם תופסים מקום לגבי'.

והא דאנו אומרים אין ערוך לך, הכוונה דדוקא לגבי לך הם אין ערוך לגמרי, אבל לגבי ההארה שנעשה מקור לעולמות, אי-אפשר [– לא ייתכן לומר] דהעולמות הם אין ערוך לגמרי. וממילא הביטול הנעשה מיראה זו אינו בבחינת ביטול במציאות לגמרי כו'.

כאשר מרגיש עצם גדולת ורוממות האין-סוף ב"ה נופל עליו היראה

והנה המדריגה הב' ביראה היא כמו שכתוב **"יראו את ה' קדושיו"**, שהוא בבחינת את ה', דאת הוא מה שדבוק ואת ה' הוא טפל ובטל להוי' בבחינת ביטול במציאות להוי'. והיינו מצד בחינת רוממות העצמות דאור אין-סוף שאינו בבחינת מקור לעולמות כלל והוא בחינת רוממות המלוכה [שהיא פנימיות המלכות ולא ההתפשטות לבד, ועצם

ומפרש החזקוני שאין להוציא תיבת "הכהנים" מפרשטה, ונתן משה התורה רק להם. ומה שכתוב "הנושאים את ארון ברית ה'" – נקראו כן **הכהנים** על שם שהם אלו **שמכינים את הארון** למשא הלויים, כמו שכתוב בס"פ במדבר. ועוד זאת, שלאחר פטירת משה הכהנים הם שנשאו את הארון, בעת שעברו את הירדן ועוד (ראה יהושע פרקים ג-ד; סוטה לג, ב).

[ובפרט שאי אפשר לפרש שהכוונה ב"הנושאים את ארון ברית ה'" היא **לכל** שבט לוי, שהרי רק בני קהת נשאו את הארון (וראה ספר זכרון על רש"י כאן)].

ומעתה אפשר לומר שזה נתכוון רש"י לחדש באומרו "נתנה **לבני שבטו**" – להכריע שאין לפרש כפירוש זה, ואף שבכתוב נאמר "הכהנים", הרי באמת **כהנים לאו דוקא** והוא הדין ללויים שהם "בני שבטו".

ג. אך באמת קשה לפרש כן בשיטת רש"י, כי לשון זו ממש – "**הכהנים בני לוי**" – מצינו כבר בפ' שופטים (כא, ה), ושם ברור שהכוונה היא **דוקא לכהנים**, וכהמשך הכתוב: "**כי אם בחר ה' אלקיך לשרתו ולברך בשם ה', ועל פיהם יהי' כל ריב וכל נגע**";

וכן מצינו כמה פעמים בפרשיות הסמוכות את הלשון "**הכהנים הלויים**" (שופטים יז, ט. יח, יח. א. תצא כד, ח. תבוא כז, ט), וגם שם ברור שהכוונה היא **דוקא לכהנים**, וכפי שאכן מפרש רש"י בפעם הראשונה (שופטים יז, ט): "**הכהנים שיצאו משבט לוי**".

ומעתה גם בנדו"ד, מסתבר שרש"י (שדרכו "פשוטו של מקרא") לומד הכתוב **כפשוטו** – וכשיטת החזקוני הנ"ל – שהכוונה היא **דוקא לכהנים ולא לכלל הלויים**; והדרא קושיא לדוכתא – מה נתכוון רש"י באומרו "נתנה **לבני שבטו**"?

ד. וי"ל בביאור הענין:

אמנם משה נתן את התורה להכהנים, אך נתינתו להם היתה לא בתור כהנים בלבד, אלא כ"**נציגים**" של כלל שבט לוי. והיינו, כי כשם שנתן ל"כל זקני ישראל" – שהם ה"נציגים" של כל י"ב שבטי ישראל, כי מכל שבט היו כמה "זקנים" (ראה פרש"י בהעלותך יא, כו), כך נתן לה"כהנים" – בתור "נציגים" של כל שבט לוי (שאינו נמנה בכלל י"ב השבטים).

וזו איפוא כוונת רש"י בלשונו "נתנה **לבני שבטו**" – שאמנם הנתינה **בפועל** היתה רק לכהנים, אך כיון שהכהנים באו כ"נציגים" של כלל שבט לוי נחשב עי"ז שקיבלו כל "בני שבטו" הלויים (כשם שע"י הנתינה להזקנים קיבלו כל י"ב השבטים).

וזהו באמת הטעם שהכתוב מדייק לקוראם בשם "הכהנים בני לוי", דלכאורה מיותר (וראה צפנת פענח עה"ת, להגאון הרוגצובי, שנתקשה בזה. עיי"ש) – ללמדנו שהכהנים באו כאן (לא בזכות עצמם לבד, אלא) **כבאי-בח** של כל "בני לוי".

עצם גדולתו ורוממותו של המלך גורם היראה

וכמו שאנו רואים במוחש דבהיטול לפני המלך עצמו אין בזה חילוקים אם מלך גדול או קטן. כל שהוא מלך שלו הרי-הוא מתבטל ממנו. וטעם הדבר הוא מפני דהמלך הוא בהבדלה לגמרי, אבל השר אינו מובדל לגמרי. ומאחר דהעדר תפיסת מקום מלפני השר הרי אינו בהעדר תפיסת מקום לגמרי, ממילא גם הביטול אינו בבחינת ביטול לגמרי.

אבל כאשר האדם מתפעל ביראה ופחד לפני המלך, הרי יראה זו אינה נתפסת בכלים, שאין כלי הלב יכולים להכיל את היראה, שמתבטל במציאות לגמרי מכל וכל. כי לגבי גדולת ורוממות המלך אין תופס מקום כלל וכלל, כי הוא מובדל בערך לגמרי. וממילא הביטול הוא שמתבטל לגמרי.

והיראה מהמלך אינו מפני תוקף השליטה והשתררות שלו. כי היראה שמצד התוקף זהו בכלל יראת העונש, דזה שייך יותר בשר. אבל במלך אין ענין היראה מצד התוקף והיכולת שבו, כי-אם מצד גדולתו ורוממותו. ולכן כשרואה אותו הרי-הוא נופל בעצמו בעצם מציאותו בהעדר תפיסת מקום לגמרי.

ובאמת הנה העיקר היא היראה מצד עצם גדולתו לבד, אף לא מצד העדר תפיסת מקום, כי-אם מה שעצם גדולתו ורוממותו של המלך גורם היראה. ויראה זו היא למעלה מגדר כלים. והוא שמתבטל בעצם מציאותו עד שאינו יכול לעמוד על מקומו ונסוג לאחוריו מפני היראה.

ולכן יראת המלך היא בכולם בשוה, דבשר אינו כן, שהקרובים אליו אינם ביראה גדולה כזו. אבל במלך הרי יראתו ופחדו הוא בכולם בשוה, אפילו השרים היותר גדולים.

מפני שעצם גדולת ורוממות המלך גורם ענין היראה והפחד.

ובדוגמא כזאת הי' במתן-תורה דכתיב "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק", שלא יכלו לעמוד בקרוב מפני היראה, דבמתן-תורה הוא "וירד ה' על הר סיני" שהי' גילוי עצמות אור אין-סוף ב"ה, הנה מצד עוצם הגילוי דעצמות אור אין-סוף שהאיר עליהם הרי נתבטלו מכל מציאותם לגמרי מכל וכל. וזהו דעל כל דבור ודבור פרוחה נשמתן, שהוא בבחינת ביטול הכלים והחושים שראו את הנשמע ושמעו את הנראה.

יראה על-ידי התבוננות בריבוי וגודל הנבראים וביטולם לכח המח' אותם

והנה ככל אריכות המשל הזה בההפרש שבין יראת השר ליראת המלך, דיראת ופחד השר עם שהיא יראה גדולה שנפחד במאד מאימת השר ופחדו, ומכל-מקום הרי היראה נתפסת בכלי מוחו ולבו, שנשאר על עמדו. אבל יראת המלך היא יראה גדולה הבלתי נתפסת בכלי מוחו ולבו כלל.

ומצינו כבר כעין זה כמה פעמים:

(א) בחנוכת המזבח – בפרשת נשא מסופר בארוכה על חנוכת המזבח על ידי י"ב הנשיאים של שבטי ישראל (שאינן שבט לוי בכללם), ובהמשך לזה נאמר (בתחילת פ' בהעלותך) הציווי לאהרן "בהעלותך את הנרות וגו'". ומפרש רש"י: "כשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות". ונמצאנו למדים, שאמנם הדלקת הנרות נעשית על ידי אהרן הכהן (והיא עבודה השייכת לכהנים דוקא ולא ללוויים), אבל על ידי זה "מפייסים" את כל שבט לוי, כי הדלקת הנרות של אהרן "שייכת" לכל השבט.

(ב) לאחר מחלוקת קרח צוה ה' את משה: "דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה . . מאת כל נשיאיהם לבית אבותם שנים עשר מטות, איש את שמו תכתוב על מטהו. ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי, כי מטה אחד לראש בית אבותם" (קרח יז, יז-יח). ומפרש שם רש"י: "אף על פי שחילקתם לשתי משפחות, משפחת כהונה לבד ולוי' לבד – מכל מקום שבט אחד הוא", והיינו, שאהרן הכהן נחשב כ"נציג" של כל שבט לוי.

"למען ישמעו גו' ויראו את ה' אלוקיכם"

כאשר מרגיש בנפשו איך שבחי' גדולת ורוממות עצמותו ית' הוא בגילוי ממש למטה, תפול עליו יראה ופחד שיתבטל כל מציאותו לגמרי מכל וכל, כי לגבי עצמות אור אין-סוף הרי אינו תופס מקום כלל

גם השר הגדול אינו בהבדלה לגמרי מאנשי המדינה

ביראה יש ב' מדריגות וכמ"ש בזהר אית יראה, ואית יראה, אית יראה סתם, ואית יראה בחי' יראת הרוממות. והיא היראה הבאה מבחינת רוממות העצמות דאור אין-סוף, דיראה זו היא למעלה מבחינת כלי המוח והלב, שהמוח והלב אינם יכולים להכיל את היראה, דיראה סתם היא הנתפסת בכחות וכלים, והיא בחי' יראה-תתאה. אבל יראת הרוממות אינה נתפסת בכחות וכלים כו'.

וכמו על-דרך-משל בגשמיות כאשר אדם נתפעל ביראה ופחד בלבו מאיזה שר גדול, הרי היראה נתפסת בכלי הלב, שהלב יכול להכיל את היראה, שגם שנתפעל ביראה מכל-מקום על עמדו יעמוד ואינו מתבטל לגמרי מכל וכל.

והנה סבת היראה מהשר הוא מצד היכולת שבידו. דלהיות שהוא שר ומושל, ולזאת מפני תוקף השליטה שבידו נופל אימתו ופחדו על כל הנמצאים ברשותו. וגם מצד גדולת השר ורוממותו, והיא היראה שמצד העדר תפיסת מקום, שנשפל בעיני עצמו מגדולת השר ותוקף ההשתררות שלו. והוא על-דרך דוגמא דדוגמא מהביטול שמתבטלים לפני חכם גדול הנודע בחכמתו, דמפני גודל חכמתו הרי נופלים לפניו, וכן הוא מפני השר.

ומכל-מקום הרי אינו מתבטל במציאותו לגמרי, כי הגם שאינו תופס מקום לגבי השר ומכל-מקום הרי אין זה העדר תפיסת מקום לגמרי, כי-אם יש לו איזה ערך ושייכות, וממילא אין הביטול לגמרי, ולכן אנו רואים שיש חילוקים באופני היראה בין שר גדול ושר קטן. דמלפני שר גדול היראה יותר, ומלפני שר קטן אין היראה כל-כך. וטעם הדבר הוא מפני שלגבי שר זה יש לו תפיסת מקום יותר כו'.

ומאחר שיש בזה מדרגות חלוקות בין שר גדול לשר קטן, הרי מובן דגם השר הגדול אינו בהבדלה מובדלת לגמרי.

ומכל-מקום הר"ז הכל רק במדריגת שר ואינו דומה למלך.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

שנה ראשונה או שנה שמינית?

מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה גוי' הקהל את העם וגוי'

מקץ שבע שנים - בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא השנה השמינית (לא, י"ב. רש"י)

לשון רש"י "בשנה ראשונה של שמיטה, שהיא השנה השמינית" תמוהה היא לכאורה. שהרי, כאשר כותב שמדובר ב"שנה ראשונה של שמיטה" כבר מובן מעצמו שהכוונה ל"שנה השמינית", ומדוע כותב שני הדברים, "שנה ראשונה של שמיטה" וגם "השנה השמינית"?

ויש לומר שבלשון זה נתכוון רש"י ליישב קושי כללי בזמן מצות הקהל:

הטעם והמכוון להמצוא ד"הקהל את העם גוי' הוא כדברי הכתוב "למען ישמעו גוי' ויראו את ה' אלקיכם וגוי'" (לא, יב). אמנם לפי זה יוקשה זמנה של מצוה זו, "מקץ שבע שנים", שהרי כשבאים לעורר על עשיית דבר, ובפרט על יראת ה', מן הראוי שתהי' ההתעוררות לא בסיום תקופה, אלא בהתחלתה של תקופה!

וזהו מה שמיישב רש"י בלשונו "בשנה ראשונה של שמיטה שהיא השנה השמינית", שבוה מבאר טעם קביעת זמנה של מצות הקהל בזמן זה דווקא. ביאור הדברים:

מובן בפשטות (וראה ספורנו בהר כה, ד. אברבנאל כאן. ועוד), שכאשר באה השנה השביעית ויהודי משבית את שדהו וכרמו, כמצוות השמיטה - הרי שיש לו יותר זמן, בהיותו פנוי מעבודת האדמה, להתעסק בלימוד התורה, המביאה לידי יראת ה' ושמירת המצוות.

והנה, כאשר באים להתחיל מחזור חדש של "שש שנים" שבהם חוזרים ועוסקים בעבודת האדמה, יש צורך בהתעוררות מיוחדת שתפעל על שש השנים הבאות, שגם בהן יהי' מצב של "ויראו את ה'", כפי שהי' בשנת השמיטה. וזהו מה שנקבעה מצות הקהל אחרי שנת השמיטה,

כי תוכן מצות "הקהל" הוא "להמשיך" את אותה התעוררות והתחזקות של שנת השמיטה גם לשש השנים הבאות.

ועל פי זה מיושב לשון רש"י "שנה ראשונה של שמיטה שהיא שנה שמינית", כי בזה מבאר התוכן דמצות "הקהל" - שההתחלה של המחזור ד"שש שנים" - "שנה ראשונה של שמיטה" - "תקבל" מהתוכן דיראת ה' של שנת השמיטה שלפני, באופן שהיה המשך אחד ועד שתיקרא בשם "שנה שמינית".

(עי' לקוטי שיחות חכ"ד עמ' 197 ואילך)

בין "בשעריך" ל"בקרוב מחניך"

הקהל את העם גוי' וגרך אשר בשעריך

(לא, יב)

בנוגע למצות הקהל כתב הרמב"ם "הקריאה והברכות בלשון הקודש כו' ואע"פ שיש שם לועזות וגרים שאינם מכירים - חייבים כו' לשמוע" (הל' חגיגה פ"ג ה"ה).

ויש לומר שהמקור לזה שגם "גרים שאינם מכירים" חייבים לשמוע את דברי התורה הנאמרים בהקהל הוא מלשון הכתוב "וגרך אשר בשעריך":

בשאר המקומות בכתוב נקראו הגרים "גרך אשר בקרב מחניך" (ר"פ נצבים) או "הגר הגר בתוככם" (בא יב, מט, ועוד), אך כאן נאמר "וגרך אשר בשעריך".

והנה, "בקרוב מחניך" או "הגר בתוככם" מורים על אלו שלא נתגיירו מקרוב כי אם נכנסו כבר "בתוככם" ו"בקרוב מחניך", ומכירים לשון ומנהגי ישראל. אך הגר "אשר בשעריך" מורה על מי שרק עכשיו נכנס ל"שעריך" ונתגייר, ועדיין לא הספיק להיכנס "לתוך" המחנה, וללמוד המנהגים והשפה וכיו"ב.

ומלמדנו הכתוב, שגם גר כזה חייב להשתתף במעמד הקהל - אף שאינו מבין. ומזה מקור מפורש לדברי הרמב"ם דלעיל.

(עי' אגרות קודש ח"ד עמ' פפ. שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 50 ואילך)

לקראת שבת

כא

ראשית, ובשביל ישראל שנקראים ראשית, דכל קיום העולמות מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, וכל שפע חיותן וחיות הנשמות והמלאכים וגילוי אור הספירות העליונות הכל כאשר לכל הוא ע"י התורה, כי התורה הוא כוס של ברכה דבגינה נזונין עליונים ותחתונים כל אחד מהם לפי ענינו, ובשביל ישראל שנקראים ראשית. דישאל ע"י לימוד התורה וקיום המצות שעל פי התורה דזהו עיקר ענין לימודה כמבואר בענין אשר יקים את דברי התורה, דתורה צריכה הקמה היינו קיום מעשה המצות בפועל, וקיומן יהי' בהידור ככל פרטי פרטיות הלכותיהן.

ולכן הנה ראשית לימודי התורה צריכים להיות בהלכות הנוגעות למעשה למען דעת כל פרטי הדינים, וכמו שאנו רואין במוחש דישנם כמה יראי אלקים באמת אשר מצד חסרון ידיעה בכל פרטי פרטיות דיני שבת, תפלה וברכות הנהנין ומזון עוברים בשגגה לפעמים גם בדינים עיקריים ח"ו, ולכן ראשית הכל צריך להיות הלימוד בהלכות הנוגעות למעשה.

ומצוה לברך את כל עושי צדקה וחסד, הן הנה הרבנים והדיינים ולומדי תורה, אשר בכל אתר ואתר, ד' עליהם יחיו, אשר התעוררו ומתעוררים לקבוע לימודי ההלכה בשו"ע או"ח ברבים (או גם קיצור שו"ע לפני אלו שאין כח שכלם יפה להבין לימוד השו"ע) ברכות יחולו על ראשם ועל כל הנלווים עליהם לעזרם בגוף ובממון לסיד חבורות כאלו, כי הן המה מזכי הרבים ומעמידי בית ישראל על יסודי התורה והמצוה, ואל אלקים הוי' צבאות ישפיע להם שפע ברכה בגשם וברוח.

לימודה של הנשמה

וזהו "בראשית ברא אלקים וגוי'", בראשית - ב' ראשית התורה שנקראת ראשית, וישראל שנקראים ראשית דישאל על ידי לימוד התורה שמביא לידי קיום המצות בפועל הרי הם משלימים כוונת הבורא ברוך-הוא בבריאת עולם הזה.

וזהו ודברת בם, בדברי תורה הכתוב מדבר, ומבאר כל המדריגות בעסק התורה "בשבכתך בביתך" שהוא מעמד הנשמה למעלה באוצר הנשמות קודם ירידתה למטה, ועוסקות שם בתורה מ"בלכתך בדרך", דקאי על הזמן דהנשמה יורדת מעולם לעולם וממדרגה למדרגה עד בואה למטה לעולם התחתון להתלבש בגוף גשמי שנולד עפ"י דיני התורה בשמירת הטהרה בחוקי השי"ת, ומתחיל ללכת בדרך עולם זה עד ימי זקנה ושיבה וזהו "ובלכתך בדרך" עד "ובשכבך" בבוא ימי פקודתו, וגם אז הנה התורה תשמור עליו כמבואר בששי דאבות עד "ובקומך" כאמור "והקיצות וגוי'".

(אגרות קודש ח"ב ע' תקמו-ו)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בענייני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

יינה של תורה

ביאורים בענייני הפרשה על דרך החסידות

חילוקי מדרגות בלימודה של הנשמה

ראשית לימודי התורה צריכים להיות בהלכות הנוגעות למעשה למען דעת כל פרטי הדינים, וכמו שאנו רואין במוחש דישנם כמה יראי אלקים באמת אשר מצד חסרון ידיעה בכל פרטי פרטיות דיני שבת, תפלה וברכות הנהנין ומזון עוברים בשגגה לפעמים גם בדינים עיקריים ח"ו

עסק התורה של הנשמות

...הנה כתיב "ודברת בס בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ואיתא בדרז"ל ודברת בס בדברי תורה הכתוב מדבר, והענין הוא דהנה ידוע המאמר 'אלפים שנה קדמה תורה לעולם', והנשמות קודם ירידתן למטה להתלבש בגוף נמצאות למעלה ועוסקות בתורה וזהו "ודברת בס" בדברי תורה הכתוב מדבר היינו בעסק התורה.

אמנם בעסק התורה גופא יש כמה חילוקי מדרגות, עסק התורה של הנשמות קודם ירידתן למטה להתלבש בגוף, עסק התורה של הנשמות בהיותם למטה מלובשים בגוף, עסק התורה של הנשמות בצאת הנפש מן הגוף והיותם במתיבתא דרקייע, כל אחת מהן לפי מעלת ומדרגת עבודתה בעולם הזה כן תבוא על שכרה להנות מזיו ועצמות השכינה בהשיבות דגן עדן התחתון ועליון, ועסק התורה של הנשמות לעתיד לבוא בעולם התחי', ובכל אחת מהד' מדרגות האלו יש כמה אופנים ומדרגות חלוקות באופן לימודם בהד' חלוקות שבתורה פשט רמז דרוש סוד, ובהד' ענינים אותיות תגין נקודות וטעמים.

הלכות הנוגעות למעשה למען דעת כל פרטי הדינים

דהנה כתיב "בראשית ברא אלקים וגו'" וארז"ל 'בראשית - בשביל התורה שנקראת

קרבת השי"ת כאב לבניו

"לדרוש" בעת "המצאו", ו"לקרוא" - "בהיותו קרוב" / אהבת השי"ת לישראל - כאב ל"תינוק קטן" / אהבה גלויה גם כשאין ראויים לכך / לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מסוגלים הם ביותר ל"תשובה וצעקה", וכפי שכתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ו) "אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד".

ומקור הדבר מה שימים אלו מסוגלים לתשובה, הוא מהכתוב (ישעי' נה, ו) "דרשו ה' בהמצאו", שעליו אמרו חז"ל (ר"ה יח, א ובפרש"י) שהקב"ה "מצוי לו" לאדם ב"עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים".

ויש לתמוה בזה, דהלא המצאו של הקב"ה לאיש הישראלי בעשרה ימים אלו צריך להביא התעוררות בכ" ענייני עבודת הבורא ית"ש, ובפרט בעבודת התפילה, שבעת שהקב"ה מצוי וקרוב אליו מתקבלות תפילותיו מיד. אך מהי השייכות המיוחדת של קירוב וגילוי זה לעבודת התשובה דווקא?

ויש לבאר היטב מהות "המצאו" של הקב"ה, וכנגדה עבודת האדם ד"דרשו את ה' בהמצאו". וגם מה שילמד האדם לעבודתו מסיפיה דקרא "קראוהו בהיותו קרוב", שכל אלו הם יסוד ועיקר גדול בעבודת האדם את בוראו בימים קדושים אלו.

"לדרוש" בעת "המצאו", ו"לקרוא" - "בהיותו קרוב"

על דרך הפשט, שני חלקי הכתוב "דרשו ה' בהמצאו" ו"קראוהו בהיותו קרוב", הוא כפל לשון של אותו התוכן, ליופי המליצה, שבהיות ה' "מצוי" ו"קרוב" יש "לדרוש" ו"לקרוא" את הקב"ה (וראה במצודות עה"פ).

אך בדרך ההלכה והדרוש, ובפרט על פי פנימיות העניינים, ודאי ששני חלקי הכתוב הם עניינים שונים זה מזה, ובכל אחד מהם תוכן וחדוּש מיוחד. אשר "המצאו" של הקב"ה מעורר את ישראל ל"דרשו את ה'", ואלו "בהיותו קרוב" צריך לעורר את האדם ל"קראוהו", וכפי אשר יתבאר.

אהבת השי"ת לישראל – כאב ל"תינוק קטן"

כאשר השי"ת "מצוי" לו לאדם, מורה הדבר על כך שהאדם לא התאמץ ועבד בכדי לזכות לגילוי זה. ד"מציאה" משמעותה שהאדם לא חיפש והתייגע אחר הדבר, שהרי לא יתכן לומר שאדם יהיה טורח "לחפש מציאה", אלא בא לו הדבר פתאום בהיסח הדעת (סנהדרין צז, א).

ומכך מובן, שהפסוק "בהמצאו" מדבר באדם שמצד עבודתו ומעלתו אינו ראוי לגילוי זה של קרבת השי"ת, ומכל מקום הקב"ה "מצוי" לו מבלי התחשב במעמדו ומצבו, והרי הוא מקבל את הגילוי כאדם המוצא מציאה בהיסח הדעת בלא שעמל על כך.

וגילוי זה בא לאדם בימים אלו שבין ר"ה ויום הכפורים:

בתחילת השנה, עושה האדם חשבון צדק מכל מעשיו דיבוריו ומחשבותיו במשך השנה שעברה, ואם אינו מרמה את עצמו, הרי יודע אדם את האמת אשר מצבו הרוחני רחוק ביותר מכפי הרצוי, ואפילו "כדבעי ליה למיעבד לא עבד" (כתובות סז, א), ויכול ליפול בייאוש ח"ו, בחשבו מי אני ומה אני שאוכל להתעלות ולהתקרב אל הבורא ית"ש.

ועל כך מודיע הקב"ה, שבימים אלו באופן מיוחד הרי הוא "מצוי" לאדם, שהוא מתגלה ליהודי בדרך "מציאה" שאינה קשורה עם עבודתו במשך השנה שעברה ועם מצבו הרוחני. ויתרה מזו: שמתגלה אף למי שאינו טורח כלל לחפש ולבקש קרבת ה'; אלא כמציאה הבאה לאדם בהיסח הדעת, מתגלה השי"ת לכל איש ישראל באופן שווה.

וטעם הדבר מה שזוכה כל יהודי לגילוי נפלא זה של קרבת ה', אף שמצד עבודתו אינו ראוי לכך כלל:

בנוגע לאהבתו של הקב"ה לישראל, איתא במדרש (אגדת בראשית פ"ה, א) שעוצם אהבה זו נרמז בכתוב (הושע יא, א) "כי נער ישראל ואוהבהו". וממשיל את הדבר לאהבת האב לבנו הקטן: "כשם שבנו של אדם כשהוא תינוק קטן, אם יחטא אין אביו מסלק עליו מפני שהוא קטן . . . כך ישראל, אפילו חוטאין . . . מעלה עליהן שהן כתינוק קטן, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו".

הנה מצאנו כאן עוצם אהבת השי"ת לכל יהודי, אפילו חוטא ח"ו, שאוהבו אהבה עצמית ובלתי תלויה בשום דבר, כאב האוהב את בנו התינוק בלא תנאים ואפילו כאשר יחטא לו. ומשום כך, גם כאשר אין הנהגת האדם כדבעי במשך השנה כולה, הנה בימים שבין ראש השנה ליום הכפורים מתגלה הקב"ה לכל יהודי, גם כאשר הדבר בדרך "מציאה" שאינו ראוי לכך מצד עצמו.

אין כאן הרכב של מספר כלי זמר, כי אם דוקא כלי בודד (שו"ע או"ח סתקפ"ו (ראה שם שו"ע אדה"ז ס"י)), ואף הוא אינו מכשיר מוסיקלי משוכלל המבצע יצירות מוסיקליות יוצאות מן הכלל. השופר הוא דוקא קרן פשוטה של בהמה, ו"כל הקולות כשרים בשופר" (ר"ה כז, ב).

השופר מלמד כי תשומת הלב חייבת להיות מוקדשת, עובר לכל, ליחיד ול"אני", וכי הדגש צריך להיות מושם על הבאת קדושה אפילו בענינים פשוטים ורגילים של חיי יום יום – ורק אחר כך בחיים החברתיים של היחיד בתור חלק מן הצבור וכן הלאה.

...בברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה

(תרגום חלק ממכתב "אל בני ובנות ישראל אשר בכל מקום ומקום" מ"ימי הסליחות, ה'תשכ"ג)
- אגרות קודש חכ"ב עמ' תקיב ואילך)

"פתיחת הצינור" ע"י הרבנית דבורה לאה

בשנת תקנ"ב ה' קטרוג גדול על אדמו"ר הזקן, על כך שמפרסם את תורת החסידות, ופסק הדין ה' שיסתלק מן העולם.

אדמו"ר הזקן סיפר לבתו, הרבנית דבורה לאה, אודות הקטרוג, והיא החליטה להחליף את אבי'. כשהגיע ליל ראש השנה, פחדה שמא יאמר לה אבי' לשנה טובה ותחתמי, ולכן הקדימה ואמרה לאבי': לשנה טובה תכתב ותחתם, אבא אל נא תדבר.

בצום גדלי' נסתלקה הרבנית דבורה לאה.

לפני הסתלקותה ביקשה הרבנית מאת אבי' לדאוג ל'חינוכו של בנה הקטן (הצמח צדק). ואכן, אדמו"ר הזקן הכניס את הילד לחדרו והשגיח על חינוכו (לקוטי דיבורים ח"א עמ' מא ואילך. ח"ד עמ' תרסו ואילך).

מכל סיפור צריכים לקחת הוראה בעבודת האדם. ולימוד ההוראה צריך להיות ביתר שאת ויתר עז ממה שצריכים ללמוד מכל דבר שרואים או שומעים, כתורת הבעל שם טוב (כתר שם טוב הוספות סימן קצו ואילך). יש כאן איפוא הוראה לדורות לכל אשה ובת בישראל, שיש לעסוק בהפצת המעיינות מתוך מסירות נפש.

ברם, כשאומרים לאשה ובת בישראל שכשם שהרבנית דבורה לאה מסרה נפשה על זה, גם עלי' להתנהג כך – היא שואלת מיד: מה הדמיון? הרי מדובר בבתו של אדמו"ר הזקן, והוא זה שהולידה, חניך אותה, השיאה והדריכה לגבי אופן הנהגתה. אין פלא איפוא, שהיתה יכולה להתנהג כך; אך כיצד תובעים זאת מכל אחת ואחת?

המענה על כך הוא, שהרבנית דבורה לאה (יחד עם כל הנשים הצדקניות בישראל) "פתחה את הצינור" וסללה את הדרך לכל אשה ובת בישראל, כך שגם היא תוכל להתמסר להפצת המעיינות באופן של מסירת נפש, ופעולותי' יביאו תועלת בהפצה זו.

אהבה גלויה גם כשאין ראויים לכך

והנה, אף שהקב"ה מתגלה לכל איש ישראל בימים אלו, מכל מקום יכול הדבר להיות באופן שאינו מרגיש בגלוי קרבת השי"ת. ועל דרך הבן הקטן שיחטא לאביו, שאף שאינו "מסלקו מעליו", מכל מקום במצב זה אין אהבת האב מתגלה אל הבן באופן שירגיש בפועל את קרבת האב אליו.

ועל-דרך-זו יכול האדם לומר: הן אמת שמפני האהבה העצמית של הקב"ה לעם קרובו, אינו "מסלק מעליו" גם כאשר הם חוטאים, והוא "מצוי לו" בדרך מציאה; אך עדיין אולי אין כאן קירוב, שאין זה באופן שירגיש האדם קירובו להשי"ת.

ועל כך מוסיף הנביא ומודיע "קראוהו בהיותו קרוב" – שבימים נעלים אלו, לא זו בלבד שהקב"ה מצוי לכל יהודי ועוזרו ומסייעו לשוב אליו, אלא גם "קרוב" אליו, שמבלי הבט על מעמדו ומצבו הרוחני, מרגיש האדם באופן גלוי אהבתו וקרבתו של הקב"ה לישראל.

לדרוש קרבת ה', ולגלותה בכל כוחות נפשו

תכלית התגלות השי"ת ליהודי בימים אלו, היא שיתעורר האדם חזרה אל קונו "כמים הפנים לפנים" (משלי כז, יט). ואם כן הנהגת האדם ועבודתו מחמת התגלות השי"ת עליו, עליה להיות בדוגמת "המצאו" ו"בהיותו קרוב":

"דרשו ה' בהמצאו"

כאשר יהודי אינו מתייגע בעבודת ה' משך כל השנה, הרי עבודתו היא באופן של "מציאה" – שאינו משים ליבו ועיונו בעבודת ה', אלא עוסק בתורה ומצוותיה בהיסח הדעת בלא השתדלות ויגיעה.

וכאשר מתגלה אליו השי"ת בדרך "מציאה" בלא השתדלות מצידו, צריך הדבר לעוררו "לדרוש" את ה', שדרישה משמעה בקשה וחיפוש חזק ביותר (ראה רש"י ד"ה ודרשת – סנהדרין מ, סע"א), שהאדם מתייגע ומתעסק בהשתדלות רבה בעבודת הבורא, ועד ש**תובע** (כהתרגום עה"פ) ממש קרבת ה'.

"קראוהו בהיותו קרוב"

ואילו הפרט השני שבכתוב, שהקב"ה מצוי לכל יהודי באופן שמרגיש קרבת ה', מעוררו שלא יסתפק בדרישה שדורש ומחפש קרבת ה' רק מצד פנימיות נפשו; אלא שתהיה הדרישה אצלו בגלוי בכל כוחות נפשו, והוא עניין ה"קריאה" – שהאדם קורא ומגלה את אשר טמון בלבו, וכמו כן בעבודת עשרת ימי תשובה, ש"יקרא" ויגלה את קרבת ה' באופן שכל פרט ופרט בכוחות נפשו יהיה מאיר וחדור בהארת קדושתו ית'.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

בעיות עולמיות או חשבון נפש אישי?

...בצער חייב להיאמר כי מסיבות שונות היו שנים ומקומות בהם לא נוצלה, במדה הראויה, ההתעלות הרוחנית של ראש השנה ועשרת ימי תשובה. הימים הנוראים עברו ובמספר קהלות ויחידים התנדפה התרוממות הרוח, ולא הורגשה ההשתנות לטובה המצופה מכל יהודי, איש או אשה, בחיים האישיים היום יומיים, וכתוצאה מכך חסרה גם ההטבה בחיים החברתיים.

אחת הסיבות העיקריות לכך היא שהתעלות והתרוממות הרוח של הימים הנוראים אינן מנוצלות בצורה שתחייב את האדם עצמו, כי אם לענינים הנוגעים לאחרים. לעתים לא רחוקות מנוצלים ימים אלו לנושאים כלליים ובעיות עולמיות – ב"קריאות" שאינן מחייבות איש בכלל, ובודאי לא בד' האמות האישיות. דרך זו "משביעת רצון" כולם, וניתן למצוא לה גם "צידוק" מתאים, שכן חג ראש השנה מקיף את הבריאה כולה, ואין בעולם מחסור בענינים כלליים "גדולים" הדורשים הטבה או שינוי.

והרי הדבור, ההתלהבות וקבלת החלטות תקיפות בבעיות עולם כה "נעלות" (שברוב המקרים אין למחליטים כל השפעה בנידון) – משמשים לאמתלא נוחה ו"נאה" עבור אי נתינת מלוא תשומת הלב, ההכרחית וחיונית, לחשבון הנפש האישי ולחיים היום יומיים (להעיר גם מקונטרס העבודה פ"ה ואילך) העצמיים (מקום בו יש מלוא ההשפעה להחלטות).

דוקא כלי בודד

שלילת דרך זו מתבטאת גם במצות תקיעת שופר, שהיא המצוה היחידה והמיוחדת של חובת היום בראש השנה:

להקהיל את כל התכונות למקדש

נבוא כל ישראל לראות את פני ה' נו'
הקהיל את העם, האנשים והנשים והטף וגו'
(לא, יא-יב)

ידוע המאמר (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו, ועוד) על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח) שיש להשכיח את השכינה "בתוך כל אחד ואחד מישראל" ולבנות מקדש לה' בלבבו פנימה. ועפ"ז יש לבאר גם התוכן הפנימי שבמצות הקהל:

במצות הקהל מודגש שיש להקהיל את "האנשים והנשים והטף", אשר לכל אחד מסוגים אלו ישנה תכונה מיוחדת. אנשים – להם תכונה של כוח להנהיג, ולהיות מורי דרך בהתנהגות כללית, גם מחוץ לבית. נשים – מנהלות את הבית, מחנכות את הטף וכו'. הטף – הם המתחנכים, המודרכים על ידי הוריהם ומדריכיהם.

כן גם ב"עולם קטן זה האדם" (תנחומא פקודי ג. ועוד) קיימים כל תכונות אלו. יש בכל אדם מצבים בהם הוא צריך להנהיג ולהשפיע מסביבו – אנשים. כן גם יש מצבים בהם כל אדם צריך להנהיג את ביתו הפרטי – נשים. ויחד עם כל זה צריך כל אדם להיות גם תלמיד ומחונך, כלשון חז"ל "איזהו חכם הלומד מכל אדם" (אבות פ"ד מ"א) – טף.

ותוכן מצות "הקהל" הוא שעל האדם "להקהיל" ולאסוף את כל תכונותיו השונות, "אנשים נשים וטף", ולהכניסן ב"בית המקדש" הפרטי שלו, בהתמסרות לדבר המלך, זה הקב"ה, עד שכל תכונותיו יהיו חדרות ב"ליראה את ה'".

(עי' לקוטי שיעורי חל"ד עמ' 331 ואילך)

הקהל וכהונה – היינו הק?

בנוגע למצות הקהל שבפרשתנו איתא בתוספתא "אותו היום כהנים עומדים בגדרים ופרצות, וחצוצרות של זהב בידיהם, תוקעין ומריעין ותוקעין [להקהיל את העם אל בית המקדש]. כל כהן שאין בידו חצוצרות אומרין דומה זה שאין כהן הוא" (סוטה פ"ז, ח).

ולכאורה צריך ביאור: הרי עיקר ענין הכהנים הוא לעמוד לשרת בבית המקדש, וא"כ מהי שייכותם המיוחדת למצות הקהל, עד כדי כך, ש"כל כהן שאין בידו חצוצרות דומה שאין זה כהן הוא"?

ויש לומר הביאור בזה:

תוכן ענין הכהונה מבואר בכתוב שהם אלו ש"ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך" (ברכה לג, י), והיינו, עבודת הקטורת ועבודת הקרבנות.

והנה, תוכן הרוחני של שתי עבודות אלו, הוא העלאת דברים תחתונים וגשמיים לקדושה להיות ריח ניחוח לה'. שהרי, התוכן הרוחני שבקרבנות הוא ש"בקרבנות ה' כל החי עולה לה' על ידי בהמה אחת, וכל הצומח על ידי עשורן סולת אחד כלול בשמן" (תניא פל"ד), היינו לפעול שגם הצומח והחי, שהם בדרגה נמוכה יותר מאדם המדבר, גם הם יתעלו לקדושה. וביותר מודגש זה בעבודת הקטורת שהיתה מסמנים שאינם ראויים למאכל אדם, עד שבין הסמנים היתה גם החלכנה שריחה רע (כריתות ו, ב), שבוזה מרומז שתוכן הקטורת הוא להעלות גם הדברים שהם במדרגה נמוכה ביותר, וגם אותם להקטיר ולהעלות לקדושה נעלית.

ונמצא, שעיקר עבודת הכהנים הוא להעלות גם דברים גשמיים, נמוכים ותחתונים, לקדושה נעלית ביותר.

ועל פי זה מובן מה שדווקא הכהנים היו

אינו (כ"כ) בשביל לימוד התורה (לימוד פרשיות אלו), אלא בשביל החיזוק והזירוז בקיום המצוות. וי"ל שזהו הטעם למ"ש הרמב"ם בהמשך הענין, שהכל (גם אלו שאינם מכירים כו') "חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה... אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה כו' ומי שאינו יכול לשמוע כו' שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת כו' מפי הגבורה שומעה" – כי אין התכלית – הלימוד, אלא קבלת עול מצוות.

וגם זה שמצות כתיבת ס"ת תכליתית הלימוד – נוגע לדינא, וכמ"ש הרא"ש בהל' קטנות ריש הל' ס"ת, דמצות כתיבת ס"ת שעל כל אחד ואחד היתה "בדורות הראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדין בו, אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים מצוה עשה היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושי' להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם וע"י הגמרא והפ"י ידע פ"י המצות והדינים על בוריים לכן הם הספרים שאדם מצוה לכתבם" (ועיי' בזה באריכות בלקו"ש חכ"ג ע' 18 ואילך).

ויש לבאר הטעם שישנן שתי מצוות כדי שיהי' תמיד מעין קבלת התורה בסיני, דהוא לפי שבמ"ת בהר סיני היו (בכללות) שני דברים: (א) קבלת התורה בענינה (לימודה), (ב) קבלת מצוות. ויש לומר, שב' המצוות הנ"ל הן כנגד שני ענינים אלו: מצות הקהל ענינה – קבלת מצוות התורה, ומצות כתיבת ספר תורה – היא (בעיקר) בשביל לימוד התורה. וכמפורש בכתוב שתוכן מצות הקהל הוא "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' כל הימים גו'" – היינו שעיקר ההדגשה היא על יראת ה' המביאה לידי עשיית המצוות; משא"כ מצות כתיבת ס"ת תוכנה הוא "ועתה כתבו גו' ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם", שתכלית הכתיבה היא – הלימוד (ועיי' חינוך מצוה תריג).

וחי"ל זה בין שתי מצוות אלו הוא להלכתא, ועד שיש מזה נפק"מ למעשה.

דהנה, במצות וענין הקהל כתב הרמב"ם רפ"ג מהל' חגיגה מ"ע להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף כו' ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת", והיינו שכל המעמד הגדול והקדוש הזה

פנינים

דרוש ואגדה

ולכן, זוהי הבחינה אם "כהן הוא", דאם אין הכהן יוצא להקהיל את העם – "דומה זה שאין כהן הוא", כי בזה מוכח שלא הפנים תוכן ענין הכהונה, שהוא להעלות ולקדש גם הדברים התחתונים והנמוכים. ודווקא הכהן המקהיל את העם – הרי זה מוכיח שגם עבודתו בכל שאר שנות השמיטה היתה כדבעי, וכראוי לכהן אמיתי.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 127 ואילך)

אלה שעליהם ה' מוטל להקהיל את העם כולו לבית המקדש, כי תוכן מצות הקהל הוא שעל כל ישראל כולם להיקהל ולבוא למקדש "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה'", היינו, שמצוה זו באה לפעול בכך אחד מישראל, גם על מי שהוא בדרגא נמוכה, שיתעלה בעבודתו ויתקרב יותר להשי"ת, ותפקיד זה – להעלות ולקרב לה' גם אלו שהם בדרגא נמוכה – הוא הוא תוכן עבודת הכהנים.

והנה כ"ז הוא ע"פ פשוטו של מקרא, אשר מצות הקהל באה בהמשך לדברי הצוואה ליהושע אודות ביאת וכיבוש הארץ כו'. אמנם ע"ד ההלכה שהיא מצוה ככל המצוות לדורי דורות, צריך עדיין ביאור ואין הנ"ל מספיק, ובפרט לפי הדיעות שמצות הקהל אינה מצות המלך דוקא, פירוש, דאף שקריאת הפרשיות היא ע"י המלך, כמפורש במשנה (סוטה מא, א. וראה רש"י שם ד"ה שנאמר) – אין הכרח לפרש שמצות הקהל היא מצוה דהמלך, ואדרבה, מלשון הרמב"ם ריש פ"ג מהל' חגיגה "מ"ע להקהיל כל ישראל" (סתם), ולא כתב שהחיוב הוא "על המלך להקהיל" וכיו"ב) משמע דלא הוי מצות המלך. וגם בנוגע לקריאת הפרשיות, הרי מזה שהרמב"ם לא הזכיר הא דמלך קורא תיכף בתחילת הפרק כשמגדיר עצם המצוה (כ"א בהלכה ג שם), משמע קצת שאי"ז מעצם גדר המצוה ואפ"ל דהוי רק מפני כבוד המלך וכיו"ב, לכבדו בקריאה שמחוייבים בה הכל, אבל לא הוי מצותו (ועיי' ברלב"ג כאן בהתועלת הי"ג, שכ' "המלך או הכה"ג או הנשיא שבישראל". ועד"ז באברבנאל "קרא הגדול שבעם שהוא המלך או השופט". (וראה לשונו לפנ"ז שם). ועיי"ע בחינוך ובמנ"ח מ"ע תריב. לקו"ש חי"ט ע' 323 ואילך וע' 367. ובמצויין שם). וא"כ מצד גדר עצם המצוה אין כאן שייכות ליהושע דוקא כו'.

ועל כן נראה דבאמת מקומה של המצוה כאן הוא משום גדר המיוחד בה שלא כשאר מצוות התלויות בארץ. והוא ממה דכתב הרמב"ם בהל' חגיגה פ"ג ה"ו בתוכן מצוה זו וז"ל: "חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה

וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתירה ומי שאינו יכול לשמוע מכזין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל". ועפ"ז י"ל דבשאר מצוות התלויות בארץ התנאי בהן דכניסה לארץ הוי רק תנאי במקום וזמן חיובן (שאין חייבים בהן במדבר כ"א בכניסתם לארץ וכו'); משא"כ מצות הקהל, הרי זה שחיובה הוא בארץ דוקא, הוי חלק מעצם המצוה, דכאשר יוצאים בני"י ממדבר סיני – המקום שבו קבלו את התורה מפי הגבורה למקום אחר ושונה בתכלית; וכן עוברים מנשיאות משה (שקבל התורה מפי הגבורה) לנשיאות יהושע – צריך להיות אצלם (מזמן לזמן) מעין המעמד שניתנה בו בסיני "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך", לחזקם ולזרזם במצוות התורה. ולכן נאמרה בדוקא בסיום כל התורה.

והנה, אף מצות כתיבת ס"ת לכל אחד נאמרה רק לבסוף, כנ"ל. וי"ל שאף זה שייך לגדר מצותה – דומה לביאור הנ"ל גבי הקהל. כי גם במצות כתיבת ס"ת, מפורש בה "כתבו – מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני" (מנחות ל, א), והובא להלכה ברמב"ם הל' ס"ת ריש פ"ז; והיינו נמי כי זהו (תוכן) מצות כתיבת ס"ת בשלימותה, שגם אלו שלא היו בגופם בהר סיני בעת קבלת התורה, יהי' אצלם מעין קבלת התורה. ולכן נאמרה מצוה זו בסמיכות ליציאתם מן המדבר ומנשיאות משה.

לבנ"י קיום בארץ, ובהמשך לזה באה מצות הקהל, שכדי שישראל יתקיימו בארץ כו', צריך יהושע לקיים מצוה זו (וכן המלכים שלאחריו, ועיי' לעיל אי נתקיימה בפועל גם ע"י יהושע) ולקרות את התורה הזאת באזני העם "למען ישמעו". ילמדו גו' ובניהם גו' ישמעו ולמדו ליראה את ה"א כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה". ושוב מתורץ בפשטות מדוע נאמר זה רק כאן, כי מצוה זו נאמרה בסגנון (והיא כעין) צוואה וציווי ליהושע, באופן הנהגתו בכניסתו לארץ. ומחזור שפיר מה שלא נאמרה מצוה זו בהמשך למצות שמיטה, שאלמלא נאמרה שם לא היתה אלא פרט במצות שמיטה בהר סיני בתחילת הארבעים שנה, אבל משנאמרה כאן הודגש שענינה הוא צוואה והוראה בהנהגה הרצויה של בני ישראל לאחר התיישבותם בארץ ישראל.

ואין להקשות שגם מצות שמיטה ענינה שעל ידה יתקיימו ישראל בארץ, וכמודגש בהתוכחה שבעון שמיטה גלו ישראל מארצם כו' – כי חלוקה וביותר מצות שמיטה ממצות הקהל: מצות שמיטה היא מצוה פרטית, מצות היחיד שכ"א צריך לקיים בשדה שלו, וגם את"ל שהיא (גם) מצות הציבור, הרי סו"ס מצות שמיטה היא רק מצוה פרטית שמקיימים בארץ; משא"כ מצות הקהל שהיא מצוה כללית ביותר – "ולמדו ליראה גו' (ועד) כל הימים גו'", היינו שהיא מביאה לקיום כל המצוות וכל הימים, והיא תלויה במלך הכובש את הארץ, ע"ד כיבוש יהושע.

הקדמת רמב"ן לספר דברים. שו"ת הרדב"ז ח"ו ב"א קמג), ולמה נדחה מקומה לאחר מכן, בזמן שכבר "כניסם משה לפני הקב"ה ביום מותו להכניסם בברית" ולא ציווים עוד במצוות (מלבד זו ומצות כתיבת ס"ת, ועיי' עוד להלן גם גבי זו האחרונה).

והנה ע"ד הפשט לכאורה אפשר לתרץ, שבמצות הקהל נאמר "תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל", והיינו שהמלך קורא "מתחלת אלה הדברים" (עיי' סוטה מא), ומכיון ש"התורה הזאת" לא נגמרה כתיבתה עד סמוך למיתת משה (עיי' בבא בתרא טו), לכן אין מקום לצוות ע"ד מצות הקהל עד אז. איכרא דזהו תירוצך דחוק, כי ענין זה (אילו פרשיות נקראות על ידי המלך) הוא רק פרט אחד ממצוה זו, וקשה לומר ש(רק) בשביל זה תתעכב אמירת מצוה זו לישראל עד לאחר אמירת שאר כל מצוות התורה. ועוד ועיקר, מצינו כמה מצוות כיו"ב, ולדוגמא הציווי ע"ד ס"ת של המלך "וכתב לו את משנה התורה הזאת" האמור בפרשת שופטים, דהיינו כל התורה (עיי' סנהדרין כא), והרי נאמר הדבר ונכתב בתורה לפני גמר כתיבת כל התורה כולה. אולם בפשוטו של מקרא יש ליישב באו"א, והוא דפשוט המקרא הוא שמצות הקהל היא חלק מדברי משה ליהושע, בהמשך לדבריו אליו ע"ד הכניסה לארץ, "כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע גו'", שבהמשך לזה ציווה אותו ע"ד מצות הקהל, "תקרא את התורה הזאת גו' הקהל את העם גו'". כלומר, בתוך דברי הצוואה ליהושע אודות כיבוש וישוב הארץ כו', וזרז ע"ד קיום התומ"צ כשיעברו את הירדן, שדוקא עיי"ז יהי

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדרי מצות הקהל וכתיבת ס"ת

יבאר ע"פ דברי הראשונים דתוכן מצוות אלו כללי יותר מכל המצוות, ומשמעות הדבר לדיני מצוות אלו בהלכה

תקטז וסדר עולם ספי"א, וצא וחשוב). וא"כ לכאורה הוא מגדר אחד עם כל מצוות התלויות בארץ, כגון שמיטה ויובל וכו'.

אולם נראה לחדש דגדר מיוחד להיותה תלויה בארץ ושאינו משאר מצוות התלויות בארץ, והדברים עולים מתוך דיוק בדברי הרמב"ם כמשי"ת להלן. ותחילה יש להקדים דשינוי זה עולה יפה גם מתוך המקראות. ובהקדים דחזינן שהמתין הכתוב במצוה זו עד סיום התורה, ולכאורה הלא המצוה היא "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה", ולמה נאמרה לישראל דוקא כאן, וע"פ זמנה של מצוה זו מקומה הוא לכאורה בהמשך למצות שמיטה בפרשת בהר או עכ"פ בפרשת ראה. אי נמי בפרשת תבוא ביחד עם עוד מצוות התלויות בארץ (ועיי'

בנוגע למצות הקהל דפרשתנו, יש לדון בגדר היותה תלויה בכניסת ישראל לארץ, דהא כתיב בה "בבוא כל ישראל לראות את פני ה"א במקום אשר יבחר גו'" והיינו לא במשכן שנסע ממקום למקום, אלא בבית הבחירה שבמקום קבוע בארץ ישראל (ובפני דוד לחיד"א על התורה פי' דהיינו דוקא ביהמ"ק שבירושלים, עיי"ש מה שנתקשה עפ"ז איך נתקיימה המצוה ע"י יהושע שמת הרבה לפני זה, ומקרא מלא דיבר הכתוב דציוה משה ליהושע עצמו להקהיל את העם. אבל אולי אפ"ל דהיינו נמי משכן שילה, ע"פ המבואר בספרי ראה טז, ב וכן תבוא כו', ב דאף הוא הוי בכלל המקום אשר יבחר ה', והרי אף שם היתה עלי' לרגל, עיי' הר המורי' לרמב"ם ריש הל' בית הבחירה שהאריך בזה; והרי יהושע מת שנים רבות לאחר חלוקת הארץ – עיי' סדר הדורות ב"א